

тичності, економності, образності, стилістичності іншомовного мовлення, обізнаність у соціокультурних, лінгвокраїнознавчих особливостях країн, мова яких вивчається [1].

Зважаючи на специфіку предмета «Іноземна мова», актуальності набувають такі якості вчителя ІМ ПШ, як полікультурність, толерантність, діалогічність, дипломатичність, широка культурологічна освіченість.

Функції сучасного вчителя ІМ ПШ, на які повинні скеровуватись зусилля на етапі професіоналізації майбутнього фахівця, сьогодні значно ширші; вони виходять за рамки лише досконалого рівня володіння в предметній галузі, оскільки мова йде про навчальну діяльність, в основі якої знаходиться не учень як об'єкт педагогічного впливу, а навчальний предмет з усією палітрою можливостей сприяти розвитку особистості учня своїм змістом. Провідною функцією вчителя ІМ ПШ є функція координатора процесу формування ІКК молодших школярів. Оскільки на сьогодні вчитель скерує мовленнєву спрямованість уроку ІМ, координує індивідуальну роботу учнів і роботу групи, обговорює проблеми, що виникають у навчанні, і пропонує шляхи їхнього вирішення, прогнозує результати мовленнєвої діяльності учнів відповідно до цілей навчання ІМ, труднощі у сприйманні мовленнєвого матеріалу.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, постає питання: чи можливо сьогодні підготувати вчителя ІМ ПШ, який би відповідав вимогам і запитам суспільства в умовах об'єктивно існуючих перешкод для реалізації запланованого у Державному стандарті загальної початкової освіти обов'язкового вивчення ІМ молодшими школярами? На сьогодні це питання залишається риторичним, адже наразі здійснюється спроба оптимізувати процес підготовки нової генерації вчителів.

Наш досвід засвідчує, що це можливо за умови правильної організації процесу професійної підготовки майбутніх учителів ПШ, перегляду підходів до профорієнтаційної роботи у школах із потенцій-

ними абітурієнтами; введення предмета «Іноземна мова» у список обов'язкових на етапі зовнішнього незалежного оцінювання для випускників шкіл, що виявляють бажання вступати на спеціальність «Початкова освіта», забезпечуючи таким чином певну селекцію контингенту з рівнем володіння ІМ не нижче А2. Зрештою, необхідно посилити іншомовну складову професійної підготовки студентів, які наразі здобувають вищу освіту за спеціальністю «Початкова освіта», оскільки проблема недостатньої кількості годин на вивчення дисциплін циклу «Іноземні мови» знижує ефективність формування їхньої фахової та методичної компетенцій.

За інших умов лінгвістична революція, про яку так багато сьогодні говорять, має загрозу не відбутись через брак таких фахівців, адже дисперсія зусиль у професійній підготовці вчителів ПШ призведе до безсистемності та зниження ефективності їхньої професіоналізації.

Перспективою подальших наукових розвідок вважаємо пошук оптимальних методів посилення мотивації майбутнього вчителя до розширення його професійних меж через навчання іноземній мові молодших школярів.

Література

1. Бігич О. Б. Теорія і практика формування методичної компетенції вчителя іноземних мов в початковій школі: навч. посіб. / О.Б. Бігич. – К.: Ленвіт, 2006. – С. 11–32.
2. Гальскова Н. Д. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика : учеб. пособие [для студ. лингв. ун-тов и фак. ин. яз. высш. пед. учеб. заведений] / Н. Д. Гальскова, Н. И. Гез. – [6-е изд., стер.]. – М.: Академия, 2009. – 336 с.
3. Енциклопедія освіти / АПН України; голов. ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрник Інтер, 2008. – С. 516.
4. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення викладання, оцінювання [Електронний ресурс] / наук. ред. укр. видання докт. пед. наук, проф. С. Ю. Николаєвої. – Режим доступу: <http://www.britishcouncil.org/uk/ukraine-education-reform-european-framework-re-vstup.pdf>. – Заголовок з екрану.
5. Котенко О. До проблеми формування професійно значущих якостей майбутнього вчителя іноземної мови / Ольга Котенко // Імідж сучасного педагога. – 2011. – №10. – С. 62–64.
6. Котенко О. Концептуальні засади формування професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи у змісті дисципліни «Методика викладання англійської мови» [Електронний ресурс] / Ольга Котенко // Народна освіта. – 2012. – №3 (18). – Режим доступу: <http://www.narodnaosvita.kiev.ua/vupysku/18/statii/kotenko.htm>. – Заголовок з екрану.
7. Плеханова Л. А. Развитие методической культуры преподавателя учреждения дополнительного профессионального образования [Электронный ресурс] / Л. А. Плеханова // Современные проблемы науки и образования. – 2012. – № 2. – Режим доступа: www.science-education.ru/102-5887. – Заголовок з екрану.

УДК 378

Лариса Калініна

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Лариса Калинина. Использование технологии центрированного обучения в профессиональной подготовке будущего учителя иностранного языка.

А Стаття присвячена можливостям професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови в стінах ВНЗ. Автор розглядає технологію центрованого навчання як ефективний спосіб автономної професійної освіти.

Ключові слова: професійна підготовка, технологія центрованого навчання, автономне навчання.

Laryssa Kalinina. Learner-Centered Technique as a means of the future foreign language teacher professional development.

С The article is devoted to the possibilities of future foreign language teachers' professional development at the Higher Institution. The author suggests Learner-centered technique as an effective means of autonomous professional development.

Key words: professional development, student-centered approach, autonomous professional development.

Постановка проблеми. Учитель XXI століття – людина нового покоління, яка виконує не лише навчальну, освітню й виховну функції в навчальному процесі. Це, передусім, креативна особистість, яка володіє інноваційними технологіями навчання, здатна розгледіти потенціал кожного учня в класі й створити програму для його реалізації, яка володіє достатнім об'ємом знань, навичок і вмінь, що сприяють виконанню основних програмних цілей будь-якого шкільного предмета.

Нове інформаційне та полікультурне суспільство, а також нова мовна політика в Європі та Україні ставить перед сучасним учителем іноземної мови завдання максимально повного оволодіння медіаосвітніми, комунікативними й соціокультурними технологіями навчання іноземної мови для того, щоб стати мовним партнером, ретранслятором культури для своїх потенційних учнів, навчити їх брати участь у діалозі культур, бути готовим до життя в багатомовній Європі.

У світлі сказаного, в професійній підготовці вчителя іноземної мови в стінах ВНЗ спостерігається поява нових тенденцій, які знайшли своє відображення у працях відомих вітчизняних і зарубіжних учених – Н. Бориско, С. Ніколаєвої, В. Редько, Є. Пассова, В. Сафонові, Є. Солової, С. Тер-Мінасавої, А. Шукіна, К. Kramsh, W. Wallace, J. Harmer та ін.

Одним із нових спрямувань є використання технології «центрованого навчання» (student-centered approach).

Метою даної статті є спроба показати переваги використання технології центрованого навчання в професійній підготовці майбутнього вчителя іноземної мови у вищому навчальному закладі. Такий тип навчання отримав широке розповсюдження в зарубіжній середній і вищій школі як один із варіантів сучасних технологій навчання (J. Harmer, K. Morrow, W. Widdowson). Сутність такого навчання полягає у розвитку пізнавальних і творчих здібностей майбутнього вчителя, розкритті й реалізації його творчого потенціалу, становленні творчої особистості. Цей інноваційний напрям у розвитку вищої школи передбачає, передусім, переміщення акценту з навчальної діяльності викладача на самостійну продуктивну навчальну роботу студента, перехід від викладання як засобу передачі знань до викладання як самовизначення й саморозвитку майбутнього вчителя. З дидактичної точки зору ця технологія навчання передбачає найповніше розкриття особистісного потенціалу студентів у результаті особливої організації занять, створення партнерських стосунків між викладачами і студентами. Наш досвід показує, що при такій технології спілкування іноземною мовою стає ефективнішим завдяки встановленню партнерських стосунків між викладачами і студентами, створенню умов для розкриття особистісних якостей студента й структурованню його інтелекту, що є індивідуальним і варіативним.

На думку психологів, мнемологічне ядро інтелекту людини цього віку характеризується постійним чергуванням «вершин» або «оптимумів» то однієї, то іншої з функцій, що входять до цього ядра [3, с. 184]. Це означає, що навчальні завдання при використанні технологій центрованого навчання завжди одночасно спрямовані як на розуміння, осмислення, так і на запам'ятовування та структуровання в пам'яті студента матеріалу, що засвоюється, його зберігання й цілеспрямована активізація. Оскільки у рамках даної технології автономність студентів при навчанні іноземної мови є ключовою, то студенти самостійно визначають свій ефективний спосіб навчання, обирають стратегії оволодіння новим матеріалом.

За таких умов діяльність студента визначається двома мотивами – мотивом досягнення й мотивом пізнання, причому пізнавальний мотив являє собою основу його навчально-пізнавальної діяльності. Коли у майбутнього вчителя виникає необхідність пізнання нового, поповнен-

ня недостатніх знань, їхнього розширення та поглиблення, його навчально-пізнавальна діяльність отримує подальший розвиток, що керується ним самим. У такому випадку мотивація досягнення підкоряється пізнавальній мотивації, що є характерною рисою технології центрованого навчання й сприяє створенню міцної основи майбутньої професійної діяльності. «Засвоєні при навчанні знання, вміння й навички виступають уже не в якості предмета, а в якості засобу професійної діяльності» [1, с. 14].

Перед вишівськими викладачами стоїть відповідальне завдання формування студента як центру навчальної діяльності, що передбачає, передусім, необхідність формування низки вмінь:

- керувати автономним навчанням і ставити мету самонавчання, обирати способи його досягнення, критично оцінювати його результати, виконувати необхідну самокорекцію;
- проявляти ініціативу в самостійному оволодінні знаннями, приймати самостійні рішення відносно всіх аспектів самонавчання;
- конструювати особистісно-освітній продукт, адаптувати його до різноманітних навчальних ситуацій, бути здатним до творчого оброблення самостійно отриманого продукту.
- відпрацьовувати індивідуальний стиль автономного професійного розвитку, накопичення власного досвіду, перенесення його у нові навчальні контексти;
- повноцінно використовувати доступні засоби навчання, при цьому проявляти свої індивідуальні й творчі здібності.

Як уже зазначено, особливий акцент у технології центрованого навчання ставиться на самовизначенні та відповідальності студентів, їхньому вмінні самонавчатися. Аналіз досліджень учених (зокрема, Є. Авдоніна, А. Маслоу, Д. Гарднера, М. Садченко, Т. Левченко, Є. Раппопорт та ін.) дає підстави стверджувати, що на сьогодні існують різні точки зору на явище «освітньої автономії». У рамках даної статті будемо дотримуватися гуманістичного підходу, згідно з яким центральним психологічним механізмом розвитку освітньої автономії є самостійність і продуктивність мислення студента, його здатність до саморегуляції, що забезпечує його професійну підготовку без прямого контролю з боку викладача. У широкому значенні слова навчальна автономія – це постійний, індивідуальний, поступовий процес самовідкриття власного «Я» в процесі оволодіння своєю майбутньою професією.

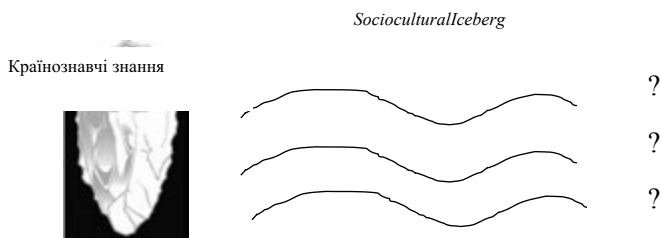
Реалізації даної мети сприяє створення ситуації розвитку, що забезпечить умови для вільного вибору й прийняття самостійних рішень, які вмотивують майбутнього вчителя, допоможуть реалізувати себе й досягти певного результату. Безумовно, запропонована ситуація повинна мати для студента особистісний смисл і бути прийнята ним, тому майбутній учитель повинен бути включеним до пошуку особистісного смислу, створюючи ситуацію вільного вибору. Студенти отримують можливість особистісного самовизначення, оскільки вони знаходяться в умовах, коли самі обирають, оцінюють, виражають свою позицію, рефлексують власну поведінку, самостійно приймають рішення. Крім того, ситуація вільного вибору має знаходитись у зоні їхніх професійних інтересів та особистісних потреб, тим самим створюючи умови для розширення цих інтересів і розвитку потреб. Дотримання таких загальнодидактичних умов, на наш погляд, дозволяє в ситуації розвитку актуалізувати фундаментальні функції особистості – визначення смислу, рефлексія, творча самореалізація, побудова «Я – образу», автономія й відповідальність; зробити ці функції реально важливими. Саме включення майбутнього вчителя до постановки проблемно-творчого завдання забезпечує вільний вибір засобів і шляхів його вирішення, творчий пошук і рефлексію власних дій. Оцінка особистого досвіду призводить до самостійного усвідомлення власних умов професійної підготовки.

Змістом ситуацій вільного вибору можуть стати проблеми для обговорення й інтерпретації, тематика, що пов'язана з майбутньою професійною діяльністю студентів, типові й нетипові ситуації спілкування, що виникають під час педагогічної діяльності. Важливо дотримуватися принципу новизни при створенні таких ситуацій, тому вони можуть спиратися на різні види вербальної та вербально-зображальної наочності.

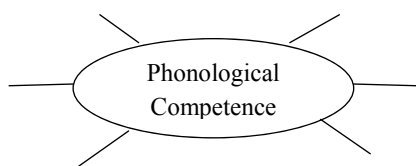
Проілюструємо сказане на прикладі професійної підготовки вчителя англійської мови з використанням технології центрованого навчання з курсу «Методика викладання іноземних мов».

Вербальна ситуація вільного вибору. Ви – майбутній учитель іноземної мови у ЗНЗ, який повинен сформувати у своїх потенційних учнів комунікативну компетенцію. Що це означає? Чого Ви повинні навчити учня?

Вербально-зображальна ситуація вільного вибору. Випускники середньої школи повинні вміти брати участь у діалозі культур, а для цього вони повинні бути соціокультурно грамотними. Подивіться на «соціокультурний айсберг» і скажіть, що складає його більшу частину, обґрунтуйте свою відповідь.

Прийом «соціокультурного айсберга» спирається на технологію знаходження асоціативних зв'язків, що надає ситуації повну свободу у визначенні методичних категорій, їхньої інтерпретації, коментування. Порівнюючи свої самостійні судження із загальноприйнятими, майбутній учитель може оцінити своє професійне мислення, здібності до творчості. Наприклад, директор школи похвалив учнів 4-го класу, сказавши, що в них добре сформована фонологічна компетенція. Що він мав на увазі? Скажіть, які компоненти цієї компетенції сформував учитель, і заповніть запроповану діаграму.

Цікавим у цьому випадку є використання відеофрагментів уроків іноземної мови, що поєднують у собі різні аспекти акту мовленнєвої взаємодії. Окрім змістової сторони спілкування, відеофрагменти уроків містять візуальну інформацію про тип школи, де відбувається урок, про забезпеченість класу і розміщення парт у ньому, зовнішній вигляд і невербальну поведінку учнів і вчителя. Наш досвід показує, що попередня самостійна робота студентів до демонстрації відеоуроку дає їм можливість переконатися в достатності або недостатності наявних професійно значущих знань, уміння або невміння вирішити певну педагогічну проблему. Для цього достатньо повідомити тему відеофрагменту уроку для даного класу і запропонувати майбутнім учителям відповідні завдання. Наприклад, при вивченні теми «Мета

та зміст навчання іноземної мови у ЗНЗ» попередніми завданнями можуть бути наступні:

Як Ви вважаєте, як учитель повинен сформувати установки учням для реалізації цілей уроку?

Які з них викличуть найбільші труднощі в учителя і чому?

Складіть список проблем, з якими вчитель може зустрітись під час проведення уроку.

Які непередбачувані ситуації, на Ваш погляд, можуть виникнути у вчителя тощо.

Подібні питання, як правило, хвилюють усіх учителів-початківців, які не мають досвіду роботи в школі, тому їхні рішення можуть бути нестандартними та неочікуваними.

Добре підібраний відеоурок відкриє перед майбутнім учителем нові перспективи бачення даної теми, дозволить їм зробити самокорекцію та самоаналіз їхніх професійних знань і вмінь. Після відеоперегляду треба також створити ситуації вільного вибору, запропонувати завдання на порівняння різних установок, формування альтернативних завдань, підбір ілюстративного матеріалу на підтримку своєї точки зору (протиставлення її іншим) тощо. «Тест незакінчених речень» типу:

– вважаю, урок іноземної мови в 5-му класі буде цікавим, якщо...

– щоб реалізувати всі цілі на уроці, треба...

– не можна розраховувати на те, що учні...

– я навряд чи буду використовувати...

– мені подобається, коли – продемонструє особистісне ставлення майбутнього вчителя до побаченого й почутого.

Не менш ефективним є використання технології центрованого навчання у вигляді «Журналу спостережень», який студенти-практиканти заповнюють під час своєї педагогічної практики. У ньому вони записують педагогічні ситуації, що виникають під час роботи, як у них поведуться учні, діагностують свої методичні помилки і пропонують вирішення проблем. Наприклад:

Педагогічна ситуація	Дії учнів	Методична помилка	Вирішення проблеми
Семантизуючи слово "fish", я показав малюнок риби, що не сприяло розкриттю смислу слова.	Діти почали сперечатися, що це за риба. Карась? Окунь? Так ніхто і не відповів, що це "fish".	Я неправильно підібрав спосіб семантизації.	Потрібно показати малюнки різних видів риб і сказати, що все це позначається одним словом – "fish".

Практика показує, що технологія центрованого навчання студентів під час їхньої професійної підготовки дозволяє їм подолати невпевненість у собі, ствердитися у можливостях самостійного професійного росту й подальшого вдосконалення власної професійної майстерності. Добре засвоївши цю технологію під час професійної підготовки у ВНЗ, майбутній учитель зможе використовувати центроване навчання іноземної мови у своїй педагогічній діяльності.

Література

1. Вербицкий А.А. Формирование познавательной и профессиональной мотивации студентов / А.А. Вербицкий, Т.А. Платонова. – М. : 1986. – 82 с.
2. Дубасенюк А.О. Упровадження освітніх інновацій в системі вищої освіти. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи / Т.А. Дубасенюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – С. 62.
3. Зимняя І.А. Педагогическая психология / І.А. Зимняя. – М. : Логос, 2004. – 384 с.
4. Коряковцева Н.Ф. Теория обучения иностранным языкам: продуктивные образовательные технологии / Н.Ф. Коряковцева. – М. : Издательский центр «Академия», 2010. – 192 с.
5. Соловова Е.Н. Методика обучения иностранным языкам. Продвинутый курс / Е.Н. Соловова. – М. : АСТ Астрель, 2008 – 272 с.
6. Щукин А.Н. Современные интенсивные методы и технологии обучения иностранным языкам / А.Н. Щукин. – М. : Филоматис, 2010. – 188 с.